

Dez anos do Decreto do Plurilingüismo. A lingua galega nos centros educativos

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 54-56

Pilar Ponte Patiño

IES da Pobra do Caramiñal

pilarponte@gmail.com

Mercedes Queixas Zas

IES A Sardiñeira

queixaszas.lingua@gmail.com

1. A LEXISLACIÓN

1.1. O Decreto

O marco que desenvolve a Lei de normalización lingüística (LNL 1983) para o uso do galego no ensino vén regulado por tres decretos: 247/1995, 124/2007 e 79/2010.

No caso dos dous primeiros eran documentos que apostaban no avance normalizador do galego, a partir de propostas de mínimos, para a progresiva aprendizaxe de diferentes materias desde o galego que permitiese reforzar gradualmente a adquisición da lingua minorizada, respectando a autonomía dos centros, así como a súa contorna sociolingüística.

Ao Decreto 124 chegárase en 2007 despois dunha análise profunda e moi consensuada a respecto do estado da normalización lingüística que se plasmara no Plan xeral de normalización lingüística (2004), un documento aprobado por unanimidade no Parlamento galego.

O último decreto, actualmente vixente, prescindiu do concepto "normalización", perdeu o carácter progresivo ao que obriga a propia LNL, ignorou as propostas do PXNLG para prohibir, por primeira vez en democracia, impartir as materias do prestixioso ámbito científico en galego e xerar un tramposo xogo de confusión a respecto do concepto "plurilingüismo", que xustifica a desaparición do galego a favor "supostamente" do inglés naquelas materias que o propio decreto asigna para o galego.

Este decreto actual é incumplido polo propio goberno, xa que, malia obrigar a disposición adicional quinta á súa avaliación anual, nunca ao longo destes dez anos se teñen presentado os seus resultados.

Mentres, por unha banda, os datos evidencian un preocupante declive na competencia e, sobre todo, no uso do galego por par-

te da infancia e mocidade, pola outra, o Consello de Europa ten presentado informes que cuestionan a política lingüística educativa da Xunta de Galiza instando á súa mudanza para dar cumprimento aos acordos asinados na Carta Europea das Linguas Rexionais e Minoritarias, instrucións que seguen sen visos de se acataren.

1.2. O Tratamento Integrado das Linguas (TIL)

O encontro de tres linguas no currículo escolar xunto ao obxectivo normalizador para o galego comezou a desenvolverse de xeito experimental como unha derivada do Decreto 124, dedicando moitos esforzos á formación do profesorado no Tratamento Integrado de Linguas, aproveitando o profundo coñecemento e experiencia práctica aplicada noutros contextos sociolingüísticos semellantes como o éuscaro e o catalán. No entanto, na última década, esta pedagogía innovadora apenas se sostivo puntualmente nalgúns centros que a iniciaran naquela altura, con máis vontade persoal de certo profesorado que implicación activa por parte da Consellería de Educación ou da Secretaría xeral de Política Lingüística, co que tamén se renunciou á perspectiva didáctica innovadora en materia de normalización lingüística desde a responsabilidade de goberno.

2. AS FAMILIAS

A autoridade educativa é quen debe determinar obxectivos e procedementos en materia de adquisición de linguas. Con todo, na aplicación do Decreto 124/2007 promoveuse a implicación e complicidade das familias á hora de autorizaren a participar as súas crianzas da etapa de educación infantil nas unidades que seguían unha liña de contacto didáctico maioritario en galego en contextos castelanfalantes, popularmente co-

ñecida como “dobre liña de galego”.

No pouco tempo de desenvolvemento desta actuación pedagóxica, comprobouse a moi positiva resposta por parte das familias, así como a progresiva incorporación de diferentes centros que a demandaban, conscientes de ser esta a única vía de aprendizaxe do galego a través da escola cando a transmisión interxeracional na casa xa estaba perdida ou de mantemento para as crianzas que se incorporaban á escola procedentes de familias galegofalantes.

Unha experiencia que demostraba axudar a frear a tendencia desgaleguizadora que historicamente cumprira a escola galega e que mesmo foi avaliada por algún deses centros como altamente positiva.

A chegada ao goberno do PP en 2009 anulou este decreto e tamén esta oportunidade pedagóxica normalizadora na etapa de educación infantil, de forma unilateral e en contra da inmensa maioría social. Pola contra, tentou implicar as familias no artigo 5.2 a través dunha confusa consulta a estas sobre a elección de lingua que arrombou o galego, mesmo en caso de as familias o demandaren, e que foi anulado polo TSXG sen que o goberno artellase ningunha outra proposta en positivo para o encontro co galego nas aulas de infantil.

3. O PROFESORADO

3.1. A formación do profesorado

O profesorado é o colectivo que dirixe e organiza a actividade académica e vai ser o que transmite tanto o modelo de lingua, como código lingüístico, como na súa dimensión social.

Cando se unen os conceptos profesorado e repercusión na calidade da lingua que fala o alumnado automaticamente se pensa no profesorado especia-

lista e se ignoran por completo dous colectivos sobre os que recae moito maior peso na formación lingüística do alumnado: o profesorado de Educación Infantil e Primaria e o profesorado doutras materias en Secundaria e Bacharelato.

A orde correcta en importancia sería a inversa: en primeiro lugar estaría o profesorado de Infantil e Primaria, en segundo lugar estaría o profesorado de Secundaria e Bacharelato doutras materias e no terceiro o especialista. Boa parte do profesorado nunca tivo que superar ningunha proba obxectiva de avaliación do seu nivel de lingua oral. É por isto que é necesario e urxente crear unha liña de formación do profesorado que priorice a preparación lingüística en lingua galega, especialmente no desenvolvemento da competencia oral dos dous primeiros grupos, onde se incluírían módulos xenericos que traballasen as destrezas orais no ámbito académico e módulos específicos para estudar os tecnicismos propios de cada área do saber.

Con esta formación estaríamos a garantir a correcta transmisión da lingua, porque a normalización é un proceso que debe asumir a totalidade do corpo docente.

3.2. O profesorado como axente galeguizador

O papel do profesorado na defensa da lingua é outro dos aspectos que cómpre analizar para valorar correctamente o impacto deste colectivo. En 2013 remataba a implantación do Grao en Lingua e Literatura Galegas e en 2018 cumpría 40 anos a primeira promoción de Filoloxía Galego-Portuguesa. Semella que corenta e cinco anos é tempo abondo como para poder analizar a evolución dun colectivo que durante moito tempo tivo sobre os seus ombreiros a defensa da lingua. Os membros desa primeira promo-

Fotografía de Roxegar: Clausura dos 21 Días co Galego e + 2020 no IES Afonso X O Sabio.

ción dos anos 70 teñen sinalado como un factor determinante na escolla da súa profesión un compromiso coa defensa da lingua que mantiveron ao longo da súa traxectoria vital posterior. Durante moito tempo ser “a/o de galego” supuxo moito máis que dar unha materia, era un status especial no centro que ía moito máis aló das clases que se impartían e o profesorado era consciente de que o seu traballo resultaba imprescindible na suma de novos falantes e no mantemento dos que había. Hoxe é frecuente atopar docentes que se desvinculan disto e reivindicán o seu dereito a non ter máis obrigas que as do resto do profesorado doutras materias. É evidente que algo mudou.

A miúdo escoitamos por parte do profesorado de lingua que non asume a coordinación dos EDLG porque ese é un labor de todo o profesorado, e mais e certo, a cuestión é ata que punto ese argumento vale para deixar nalgúns casos a coordinación dos EDLG en mans de persoas que asumen este labor como unha simple cuestión administrativa.

Sexa como for, está claro que o profesorado de Lingua Galega

está chamado a liderar esa recuperación de ámbitos para o galego nos centros de ensino.

Que as profesoras e profesores de calquera nivel académico volvan a empoderarse na defensa da lingua é algo que só elas e eles poden conseguir cos seus actos.

Con todo, non se debe caer no reduccionismo da escolarización do problema lingüístico, quen normaliza unha lingua é a sociedade, non a escola, que é un axente máis nese labor mais non o único nin o máis importante.

4. A DINAMIZACIÓN DA LINGUA (OS EDLG)

Mediante o Decreto actual produciase un cambio de denominación e o que antes eran os «equipos de normalización e dinamización lingüística» pasan a denominarse «equipos de dinamización da lingua galega» evitando así un nome que poñía en evidencia a realidade, que a lingua galega non está normalizada.

A principal eiva dos EDLG neste momento segue a ser o seu orzamento totalmente insuficiente para desempeñar as funcións que teñen atribuídas, ademais dun menor compromiso

coa defensa da lingua tanto por parte do profesorado como do alumnado, que en moitos casos mesmo fai difícil a súa constitución. Se ben é certo que tamén podemos dicir que agora dende a SXPL se potencian programas como 21 Días co Galego e + dirixidos directamente a normalizar o uso do galego entre o alumnado a través dos EDLG.

Non se pode analizar a traxectoria dos EDLG nesta etapa sen poñer en valor o enorme traballo realizado pola Coordinadora Galega de Equipos de Normalización e Dinamización Lingüística ao longo de 7 anos (2009-2016), unha iniciativa sostida por un grupo de profesorado encabezado por Valentina Formoso Gosende que nunca recibiu por parte do colectivo o recoñecemento que merecía. A Coordinadora creou unha web que encheu de recursos e levou a voz dos EDLG a múltiples foros. Mais, o seu principal mérito foi vehiculizar a posta en contacto dos diversos equipos a través das diferentes coordinadoras comarcais creando unha rede de traballo e colaboración. Agora queda aí pendente que alguén retome ese labor necesario, ben dende o profesorado ou dende a administración. ■